

Ε όλες σχεδόν τις χώρες της Ευρώπης τα σοσιαλιστικά και σοσιαλδημοκρατικά κόμματα, είτε βρίσκονται στην κυβέρνηση είτε στην αντιπολίτευση, αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα και συναντούν μεγάλες δυσκολίες. Οι Γάλλοι σοσιαλιστές δεν έχουν ακόμα ξεπεράσει το σοκ της 21ης Απριλίου 2002, όταν ο ακροδεξιός υποψήφιος Ζαν Μαρί Λεπέν πήρε περισσότερες ψήφους από τον Λιονέλ Ζοσπέν. Βαθιά διαιρεμένοι, χωρίς ηγεσία, αναμετρίονται σήμερα με τις παραλυτικές και διαλυτικές επιπτώσεις μιας ακόμα εκλογικής ήττας. Η παλικιά Κεντροαριστερά απογοητεύει τους ψηφοφόρους της με τις κυβερνητικές επιδόσεις της και καταγράφει σοβαρές απώλειες συναίνεσης και εμπιστοσύνης, ενώ ταυτόχρονα διογκώνεται η αντιπολιτική διαμαρτυρία. Οι Γερμανοί σοσιαλδημοκράτες εμφανίζονται εξασθενημένοι στο εσωτερικό μιας συμμαχίας που σφραγίζεται από τη συντηρητική ηγεμονία. Αυτή η κρίση του ευρωπαϊκού σοσιαλισμού δεν ερμηνεύεται μόνο με βάση την πολιτική συγκυρία, αλλά παραπέμπει σε μείζονα προβλήματα ταυτότητας και στρατηγικού προσανατολισμού. Η ευρωπαϊκή Αριστερά μοιάζει να έχασε την ικανότητα που διέθετε στο παρελθόν να παράγει ιδέες και να προτείνει προγράμματα ικανά να εμπνέουν και να κινητοποιούν τον κόσμο της εργασίας.

τους, τα συνδικάτα και τα κόμματα της σοσιαλδημοκρατικής Αριστεράς εγκαταλείπουν τον στόχο της κοινωνικοποίησης των μέσων παραγωγής, αποδέχονται την οικονομία της αγοράς και δεν αμφισβητούν την εξουσία του κεφαλαίου στη διεύθυνση των επιχειρήσεων. Το κράτος, με τη σειρά του, παρεμβαίνει ενεργητικά για να στηρίξει την ανάπτυξη και την πλήρη απασχόληση και για να θεμελιώσει ένα γενναίο δώρο σύστημα κοινωνικής προστασίας, που χρηματοδοτείται από τη φορολογία του κεφαλαίου.

Για περίπου τρεις δεκαετίες αυτό το σοσιαλδημοκρατικό μοντέλο κατόρθωσε ως έναν βαθμό να συμφιλιώνει οικονομική αποτελεσματικότητα και κοινωνική προστασία, ισχυρή ανάπτυξη και αλληλεγγύη. Ήδη, από τα μέσα της δεκαετίας του '70, αυτό το μοντέλο μπήκε σε κρίση. Η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας περιόρισε δραστικά την ικανότητα και τα περιθώρια δράσης των ευρωπαϊκών εθνικών κρατών, ενώ οι τεχνολογικές αλλαγές και η μετάβαση στον μεταφορντικό καπιταλισμό μείωσαν τη διαπραγματευτική δύναμη του εργατικού κινήματος και των συνδικάτων. Στο νέο καπιταλισμό της παγκοσμιοποίησης ο συσχετισμός δυνάμεων μεταξύ κεφαλαίου και εργασίας μεταβάλλεται δραματικά προς όφελος του κεφαλαίου και ο παλιός σοσιαλδημοκρατικός συμβιβασμός ανατρέπεται. Το κεφάλαιο μπορεί να μετακινείται όλο και πιο γρήγορα και ανεμπόδιστα, να απαλλάσσεται από εθνικές υποχρεώσεις, δημοσίους ελέγχους και φορολογικά βάρη και να επιβάλλει εκβιαστικά τους όρους του στον κόσμο της εργασίας, που παραμένει περισσότερο συνδεδεμένος με μια εδαφική περιοχή και κατακερματισμένος σε πολλαπλές ταυτότητες. Στις νέες

τουρχει πλέον αποτελεσματικά, σημαντικοί τομείς της ευρωπαϊκής Αριστεράς συνέδεσαν τις ελπίδες τους για την ανένωση του σοσιαλδημοκρατικού προγράμματος με τη στρατηγική υποβολή ενός ευρωπαϊκού κείναιανισμού και επομέ-

κοινωνική της πολιτική στις επιταγές της διεθνούς ανταγωνιστικότητας. Με άλλα λόγια, ο στόχος της ανταγωνιστικής οικονομίας υποσκέλισε τον στόχο της δίκαιης κοινωνίας. Συχνά μάλιστα είδαμε κόμματα της ευρωπαϊκής Αριστεράς να ενσωματώνουν

Σοσιαλιστές σε αναζήτηση στρατηγικής

Στη διάρκεια του 20ού αιώνα η σοσιαλδημοκρατία συνδέθηκε με την ιδέα της κοινωνικής δημοκρατίας, με την ιδέα ότι η οικονομία της αγοράς, αν εγκαταλειφθεί στους αυτοματισμούς της, γίνεται άγρια και καταστροφική, με τη φροντίδα επομένως για μια πολιτική ρύθμιση της οικονομίας και για την οικοδόμηση του κοινωνικού κράτους, με την ιδέα της κοινωνικής δικαιοσύνης και αλληλεγγύης. Η «χρυσή εποχή» της σοσιαλδημοκρατίας ήταν η τριακονταετία μετά τη λήξη του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, που χαρακτηρίζεται από την ηγεμονία των σοσιαλδημοκρατικών ιδεών, ακόμα και όταν τα κόμματα που τις εκφράζουν δεν βρίσκονται στην κυβέρνηση. Τότε θεμελιώνεται ο παλιός σοσιαλδημοκρατικός κοινωνικός συμβιβασμός μεταξύ του κεφαλαίου και της εργασίας. Για να εξασφαλίζει και να μεγιστοποιεί τα κέρδη του, ο μεταπολεμικός βιομηχανικός και φορντικός καπιταλισμός χρειάζεται την ενίσχυση της αγοραστικής δύναμης των εργαζομένων και την εφαρμογή δημόσιας πολιτικής, που εγγυάται και την αναπαραγωγή μιας εκπαιδευμένης εργατικής δύναμης. Από τη μεριά

συνθήκες της παγκόσμιας αγοράς, το κράτος υποχρεούται να εκπληρώνει την αναδιανεμητική του λειτουργία και να μειώνει τις ανισότητες μέσω της φορολογίας, των δημοσίων υπηρεσιών και των κοινωνικών παροχών. Περιορίζεται επίσης η δυνατότητα του να προωθεί την ανάπτυξη και την πλήρη απασχόληση με μια μακροοικονομική πολιτική στήριξης της ζήτησης και των επενδύσεων.

Η κρίση της μεταπολεμικής σοσιαλδημοκρατίας εκδηλώνεται στην Ευρώπη της δεκαετίας του '80 με την έκρηξη των δημοσιονομικών ελλειμμάτων και με την επιστροφή της μαζικής ανεργίας. Οι πολιτικές του εθνικού κείναιανισμού και ο παρεμβατικός ρόλος του κράτους στην οικονομία τίθενται υπό αμφισβήτηση. Μπροστά στην άνοδο του νεοφιλελευθερισμού η σοσιαλδημοκρατία δεν έχει να αντιπαραθέσει κάποιο εναλλακτικό πρόγραμμα ικανό να της δώσει την πολιτική ηγεμονία στην Ευρώπη. Της λείπει μια νέα συνεκτική στρατηγική ριζοσπαστικών μεταρρυθμίσεων, ικανών να απαντήσουν στον καπιταλισμό της παγκοσμιοποίησης. Με αφετηρία τη διαπίστωση ότι ο εθνικός κείναιανισμός δεν λει-

πως με το σχέδιο της ευρωπαϊκής ενοποίησης. Το 1997 οι σοσιαλιστές και οι σοσιαλδημοκράτες βρίσκονταν στην κυβέρνηση σε 11 από τις 15 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Είχαν μια ιστορική ευκαιρία να οικοδομήσουν μια πολιτική Ευρώπη στην υπηρεσία ενός φιλόδοξου κοινωνικού και πολιτικού προγράμματος. Μπορούσαν να συντονίσουν τις εθνικές μακροοικονομικές πολιτικές με στόχο την πλήρη απασχόληση και την κοινωνική δικαιοσύνη. Δεν το έκαναν.

Υιοθέτησαν, αντιθέτως, «φιλελεύθερες» επιλογές. Ετοι, μια Ευρωπαϊκή Ένωση που είχε θεωρηθεί αρχικά εργαλείο ανάπτυξης και κοινωνικής ενίσχυσης της οικονομίας, κατέληξε να καταναγκασμό, ο οποίος βερνήσει να βασιστούν στον «υποχρεωτικό» δρόμο προς το νεοφιλελεύθερο μοντέλο.

Όπου κυβέρνησε η σοσιαλδημοκρατική Αριστερά υποχρεώθηκε να καταναγκαστεί να αυξήσει τους καταναγκασμούς των αγορών

στα κυβερνητικά τους προγράμματα ένα μεγάλο μέρος των αξιωμάτων και των επιδιώξεων του οικονομικού φιλελευθερισμού: ιδιωτικοποίηση, απορρύθμιση, απελευθέρωση των αγορών και των συναλλαγών, ευελιξία της αγοράς εργασίας, μείωση των δημοσίων δαπανών και της φορολογίας του κεφαλαίου. Εγινε έτσι δυσδιάκριτη η και αόρατη η διαφορά αυτής της «σοσιαλφιλελεύθερης» Αριστεράς από το νεοφιλελευθερισμό. Σε τι διαφέρει αληθινά η σοσιαλδημοκρατική Αριστερά από τη φιλελεύθερη Δεξιά, όταν δεν προωθεί ριζοσπαστικές μεταρρυθμίσεις, που επιδιώκουν να ελέγξουν τον αχαλίνωτο καπιταλισμό προωθώντας την κοινωνική δικαιοσύνη, να απορρύνουν την αύξηση των ανισοτήτων, την απειλητική διεύρυνση της φτώχειας, την υποβάθμιση του περιβάλλοντος και των συλλογικών αγαθών;

Η Αριστερά χάνει την ταυτότητά της όταν εγκαταλείπει κάθε σχέδιο κοινωνικού μετασχηματισμού, για να εναρμονιστεί με τις αυθόρμητες τάσεις της αγοράς και να προσαρμοστεί στις λειτουργικές επιταγές ενός απορρυθμισμένου και ανεξέλεγκτου καπιταλισμού.

Οι Αγγλοι Εργατικοί ήταν εκείνοι που βάδισαν πρώτοι στον δρόμο του «σοσιαλφιλελευθερισμού». Όταν ήρθαν στην εξουσία, υπό την ηγεσία του Τόνι Μπλερ, δεν αμφισβήτησαν τα «επιτεύγματα» της εποχής της Θάσερ. Συνέχισαν την πολιτική της χαμηλής φορολογίας, της ιδιωτικοποίησης των δημοσίων υπηρεσιών, της προώθησης της ευελιξίας της εργασίας κ.λπ.

Συμμερίστηκαν το νεοφιλελεύθερο αξίωμα, που υποστηρίζει ότι όσο λιγότερο παρεμβαίνει το κράτος στην οικονομία τόσο καλύτερες είναι οι οικονομικές επιδόσεις της αγοράς. Η ιδέα που υποστυλώνει την πολιτική τους είναι ότι η απορρύθμιση και η ιδιωτικοποίηση της οικονομίας επιτρέπουν την προσέλκυση ιδιωτικών κεφαλαίων και επομένως ευνοούν την ανάπτυξη. Η τελευταία, με τη σειρά της, επιτρέπει την άντληση πόρων που μπορούν να επενδυθούν σε δημόσιες πολιτικές στους τομείς της εκπαίδευσης, της έρευνας, της υγείας κ.λπ.

Αλλά ο «τρίτος δρόμος» του βρετανικού Εργατικού Κόμματος δεν είναι ο μόνος δρόμος που προτείνεται για την ανανέωση του παλιού σοσιαλδημοκρατικού προγράμματος. Τα διάφορα κόμματα της ευρωπαϊκής Αριστεράς αναζητούν νέους συμβιβασμούς, στους οποίους αναμειγνύονται, σε διαφορετική δοσολογία, στοιχεία οικονομικού φιλελευθερισμού με στοιχεία κοινωνικής προστασίας. Οι Σκανδιναβοί σοσιαλδημοκράτες προσπαθούν να προσαρμόσουν το παραδοσιακό μοντέλο τους στις νέες συνθήκες της παγκοσμιοποίησης, επαναδιαπραγματευόμενοι το κοινωνικό τους συμβόλαιο.

Αποδέχτηκαν έτσι την ενίσχυση της επιχειρηματικής ελευθερίας, χωρίς να απαρνηθούν ωστόσο την υψηλή φορολογία και την αναδιανομή. Προώθησαν και αυτοί την «ευελιξία» της οικονομίας τους, χωρίς να διολισθήσουν σε ένα καθεστώς γενικευμένης ανασφάλειας, χάρη στην ανάπτυξη ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης.

Μείωσαν το κόστος του κράτους πρόνοιας ιδιωτικοποιώντας ορισμένους τομείς των δημοσίων υπηρεσιών (ταχυδρομεία, ενέργεια, μεταφορές) χωρίς να υποβαθμίσουν σημαντικά την ποιότητά τους. Πέτυχαν να μειώσουν την ανεργία διατηρώντας υψηλούς μισθούς και ικανοποιητική κοινωνική προστασία.

Η γαλλική «πληθυντική» Αριστερά, που βρέθηκε στην εξουσία στη δεκαετία του '90, δεν συμμεριζόταν την εμπιστοσύνη των σοσιαλφιλελευθέρων στις ικανότητες αυτορρύθμισης των αγορών και προσπάθησε -όχι πάντοτε με επιτυχία- να υπερασπιστεί μια ιδέα οικονομικού βολонταρισμού και παρεμβάσης της δημόσιας εξουσίας στην οικονομική και κοινωνική σφαίρα. Όπως έλεγε χαρακτηριστικά ο Ζοσπέν, οι Γάλλοι σοσιαλιστές αποδέχτηκαν την οικονομία της αγοράς αλλά όχι και την κοινωνία της αγοράς.

Η στρατηγική τους ήταν προκαλεί τριβές, διαίρεσεις, συζητήσεις και προβληματισμούς, που χαρτογραφεί στο κείμενο που ακολουθεί ο Ανδρέας Πανταζόπουλος. Η ανανέωση της σοσιαλδημοκρατικής σκέψης, που θα ξαναδώσει νόημα και περιεχόμενο σε ένα σύγχρονο σχέδιο κοινωνικής δικαιοσύνης, παραμένει το μεγάλο ζήτημα. Για την ώρα ωστόσο φαίνεται να κυριαρχούν οι αμφιλεγόμενοι συμβιβασμοί του «τρίτου δρόμου» με τις νεοφιλελεύθερες επιλογές.

Οι Γάλλοι σοσιαλιστές στον αστερισμό του σοσιαλ- φιλελευθερισμού

ΤΟΥ ΑΝΔΡΕΑ ΠΑΝΤΑΖΟΠΟΥΛΟΥ*

Βρισκόμαστε στην εποχή των αναθεωρήσεων και των φιλελεύθερων υπερβάσεων μέσα στον χώρο της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας. Οι Γάλλοι σοσιαλιστές δεν θα μπορούσαν να αντισταθούν για πολύ στον πειρασμό της σοσιαλ-φιλελεύθερης εκσυγχρονιστικής τους ανανέωσης, παρά την πολιτισμική τους ιδιαιτερότητα. Συνηγορούν σε αυτό οι ερμηνείες τις οποίες δίνουν ορισμένοι από αυτούς στις κορυφαίες εκλογικές τους ήττες, ιδιαίτερα στις προεδρικές εκλογές του 2002 (με τον Λ. Ζοσπέν) και του 2007 (με τη Σ. Ρουαγιάλ). Ηττες που έχουν ρίξει το κόμμα σε πολιτική και ιδεολογική κρίση: μάχες φατριών, σύγκρουση γενεών, αμφισβήτηση του γραμματέα του Φρανσουά Ολάντ (ο οποίος θα αποχωρήσει «οικειοθελώς» μέσα στο 2008, έτος στο οποίο προβλέπεται και η διεξαγωγή του συνεδρίου του κόμματος μετά τις δημοτικές εκλογές του προσεχούς Μαρτίου). Αμφισβήτηση φυσικά και της Σ. Ρουαγιάλ, επομένως το πρώτο πρόβλημα, αυτό μιας αξιόπιστης ηγεσίας, είναι ορατό απ' όλους. Επιπλέον, η αυτομόληση βασικών πολιτικών στελεχών τους και η άτυπη ενσωμάτωσή τους στην προεδρική πλειοψηφία του Νικολά Σαρκοζί επιτείνει και δραματοποιεί το πρόβλημα. Και όλα αυτά σε ένα πλαίσιο πολιτικής και ιδεολογικής αντιπαράθεσης, όπου η εκδεξιών αμφισβήτηση όλων των παραδοσιακών σοσιαλδημοκρα-

τικών «ταμπού» είναι πλέον γεγονός, αμφισβήτηση η οποία διαφημίζεται βεβαία από πολλούς ως η κατεξοχήν πολιτική αρετή.

Ορισμένα από τα βασικά ερωτήματα που τίθενται πλέον μέσα σε αυτόν τον «απενοχοποιημένο» διάλογο που ήδη έχει ανοίξει είναι και τα ακόλουθα: Ποια κατεύθυνση πρέπει να λάβει στο εξής η επιτακτική ανανέωση του κόμματος, που αρκετές φορές επιχειρήθηκε στο παρελθόν αλλά έμεινε, όπως λέγεται, στα μισά του δρόμου; Επανασυνδεση του κόμματος με την κοινωνία, μέσα από μια ατομικιστική εικόνα που πολλά σοσιαλιστικά στελέχη έχουν γι' αυτήν και τις προσδοκίες της, ή επικέντρωση στα πλήγματα που δέχονται από το νεο-φιλελευθερισμό οι κοινωνικές συλλογικότητες; Ατομιο ή κοινωνία; Ανεπιφύλακτη αποδοχή της αγοράς ή κρατικός προστατευτισμός των «κεκτημένων»; Μήπως θα έπρεπε να «αποδαιμονοποιηθεί» ο μπλερισμός; Από πού περνά η νίκη στις προσεχείς εκλογικές αναμετρήσεις, μέσα από τη συμμαχία με την άλλη Αριστερά ή από τη σύγκλιση με το Κέντρο; Οι σοσιαλιστές πρέπει να αναγνωρίσουν το αναπόδραστο της ύπαρξης της αγοράς και, εξ αυτού, να πιάσουν να οραματίζονται την αλλαγή του καπιταλισμού, αρκούμενοι στη «ρύθμισή» του; Μήπως το κόμμα θα πρέπει να εγκαταλείψει ακόμα και τον τίτλο του, αλλάζοντας ταυτόχρονα δομή και λειτουργία, μήπως θα έπρεπε, τελικά, να επανιδρυθεί, ακόμα και κατά τα πρότυπα του ιταλικού Δημοκρατικού Κόμματος;

Ο «ανανεωτικό αστερισμός

Αν και είναι αλήθεια ότι οι ανανεωτικές προτάσεις για τον εκσυγχρονισμό της ιδεολογικής και προγραμματικής φυσιογνωμίας του κόμματος δεν συμπίπτουν απολύτως, είναι εξίσου αλήθεια ότι όλες διέπονται από ορισμένα κοινά μεταρρυθμιστικά χαρακτηριστικά που επιτρέπουν την ασφαλή ταξινόμησή τους στο πάνθεον του σοσιαλ-φιλελευθερισμού.

1) Στο γεγονός της πλήρους αποδοχής της αγοράς, αλλά και των συνεπειών της, ως αναπόδραστο, φυσιολογικού ορίζοντα της πολιτικής δράσης. Η αγορά, για τους «ανανεωτές», δεν είναι μόνον ένα δεδομένο στο οποίο οι σοσιαλιστές οφείλουν, ως καλοί ρεαλιστές, να προσαρμοσθούν, αλλά μπορεί να αποτελέσει και μηχανισμό απονομής κοινωνικής δικαιοσύνης. Επ' αυτού, ο σοσιαλ-φιλελεύθερος διεθνολόγος και πολιτολόγος Ζακί Λαϊντί, κατ' επανάληψη επίσημος προσκεκλημένος σε σεμινάρια στελεχών του Σοσιαλιστικού Κόμματος, θα διακηρύξει πρόσφατα στο «Θερινό Πανεπιστήμιο» των Σοσιαλιστών (31 Αυγούστου-2 Σεπτεμβρίου 2007): «Η αγορά μπορεί να είναι χρήσιμος αρωγός για την ισότητα.» Οι «Γράκχοι», η ομάδα των οικονομολόγων που υπηρέτησε από θέσεις κυβερνητικής ευθύνης σε σοσιαλιστικές κυβερνήσεις, και που έκανε την εμφάνισή της στη διάρκεια της προεκλογικής περιόδου την περασμένη άνοιξη στο πλευρό του κεντρώου Φρ. Μπαίρου (ομάδα την οποία ακόμα και η ίδια η Σ. Ρουαγιάλ την είχε χαρακτηρί-

σει «δεξιά»), δεν διστάζουν να επικροτήσουν με ενθουσιασμό το μπλερικό παράδειγμα: οι Νέοι Εργατικοί του Μπλερ πέτυχαν εκεί που απέτυχαν οι Γάλλοι σοσιαλιστές, γιατί έπαψαν να επιλέγουν «ανάμεσα στην οικονομική αποτελεσματικότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη, ανάμεσα στους εργοδότες και στους υπαλλήλους». Από την πλευρά του, ένα από τα ανερχόμενα «ανανεωτικά», και ακομπλεξάριστα, σοσιαλιστικά στελέχη, ο φιλόδοξος, μπλερικός και σοσιαλ-φιλελεύθερος σαραντάρης Μανουέλ Βαλς (δήμαρχος και βουλευτής ταυτόχρονα) θα παρατηρήσει ότι αν και οι σοσιαλιστές ήδη από το 1983 προσυλητίστηκαν στην οικονομία της αγοράς, ωστόσο «ποτέ δεν αποδέχθηκαν πραγματικά τις συνέπειες» αυτού του προσπλυτισμού στο πεδίο «του δόγματος και των προτάσεων». Ανάλογο, αν και σχετικά πιο μετριοπαθές στην απόχρωσή του, είναι και το μήνυμα του Ζαν-Κριστόφ Καμπαντελίς (φιλικά προσκεimenou στον Ντομινίκ Στρος-Καν, πρώην υπουργού Οικονομίας στις κυβερνήσεις των σοσιαλιστών, και γενικού διευθυντή πλέον του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου): «Πρέπει η ουτοπία μας να γίνει συγκεκριμένη, εφαρμοζόμενη μέσα στη συγκεκριμένη πραγματικότητα, αυτήν της αγοράς και της παγκοσμιοποίησης». Στελέχη αυτής της νεο-σοσιαλδημοκρατικής τάσης θα σκηματοποιοήσουν ως εξής τα νέα καθήκοντα μιας ανανεωμένης σοσιαλδημοκρατίας: «Συμβιβασμός με την οικονομία της αγοράς, ρήξη με τις μηχανιστικές προφάνειες του παρελθόντος: την εργασία κατά του κεφαλαίου, το κοινωνικό κατά της οικονομίας, την πρόοδο κατά του σκοταδισμού, την κοινωνία κατά του ατόμου, την κίνηση κατά της τάξης». Όσο για τον Μπερτράν Ντελανοέ, σημερινό δήμαρχο της γαλλικής πρωτεύουσας, τηλεοπτική βεντέτα και φερόμενο ως υποψήφιος των σοσιαλιστών για τις προεδρικές εκλογές του 2012, αυτός θα διακηρύξει ότι ο όρος εργασιακή «ευελιξία» δεν τον ενοχλεί. Μια τέτοια «ρεαλιστική» αποδοχή εδράζεται πάνω σε ισχυρά αναθεωρητικά θεμέλια. Για τον Ντελανοέ, οι σοσιαλιστές οφείλουν να βαδίσουν σε πρωτόγνωρους δρόμους: «Μετά τον Φρανσουά Φιρέ», θα υπογραμμίσει, «ας διακηρύξουμε ότι πράγματι η Γαλλική Επανάσταση τερματίστηκε. Παραμένει η ψυχή της δημοκρατικής μας

πολιτείας (République), μας έφταξε αυτό που είμαστε, αλλά το να είναι κανείς σήμερα «επαναστάτης» σημαίνει να παίρνει την ευθύνη των τολμηρών μεταρρυθμίσεων». Ετσι, οι έννοιες, όπως «διαχείριση, ανταγωνισμός, αξιολόγηση», πρέπει να αποτελούν συστατικό στοιχείο του νέου ιδεολογικού δόγματος των σοσιαλιστών, έστω και αν κάποιος από αυτούς δεν θέλουν να το αποδεχθούν.

2) Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο, είναι προφανής η αναριοθέτηση της έννοιας του «συμβιβασμού» που οι ανανεωτές προωθούν. Αν η παραδοσιακή σοσιαλδημοκρατία προωθούσε και αυτή τον ταξικό συμβιβασμό, αυτό το εκανε αναγνωρίζοντας τη βασική κοινωνική διαίρεση ανάμεσα στο κεφάλαιο και στην εργασία, στη μία ή στην άλλη τους μορφή. Ο παραδοσιακός ταξικός σοσιαλδημοκρατικός συμβιβασμός ήταν το αποτέλεσμα της αναγνώρισης του κοινωνικού διόλου. Ο σημερινός, με σοσιαλ-φιλελεύθερη δεσπόζουσα, συμβιβασμός αρνείται να αναγνωρίσει τις κοινωνικές διαιρέσεις ανάμεσα στους «πάνω» και στους «κάτω» ως βασικές ορίζουσες της πολιτικής σύγκρουσης. Ετσι, η κουλτούρα της πολιτικής σύγκρουσης που παλιότερα είχε ως απώτερο στόχο τον «κοινωνικό μετασχηματισμό», σήμερα υποθηκεύεται οριστικά στη βελούδινη συναίνεση των κοινωνικών εταίρων, με αποκλειστικό διακύβευμα την καλύτερη «διαχείριση». Ο Ζαν-Κριστόφ Καμπαντελίς θα είναι ιδιαίτερα σαφής, και συνεπής με αυτή τη θεώρηση, όταν θα υποστηρίξει ότι «στην εποχή της παγκο-

σμιοποίησης και όταν ενσωματώνουμε την πραγματικότητα της αγοράς, το συνθημά μας δεν μπορεί να είναι η ρήξη».

3) Στην πραγματικότητα, το πρόβλημα που εδώ έχει τεθεί με κάθε επισήμότητα είναι αυτό της κοινωνικής και πολιτικής ταυτότητας της σοσιαλδημοκρατικής Αριστεράς. Τι είναι η κοινωνία σήμερα; Σε αυτό το κεντρικό πράγματι ερώτημα οι ανανεωτές απαντούν: Η κοινωνία μάλλον αποτελείται από «άτομα» παρά από «συλλογικότητες», κοινωνικές τάξεις κ.λπ. Επομένως, η γαλλική σοσιαλιστική Αριστερά οφείλει να λάβει σοβαρά υπόψη της αυτόν τον χωρίς υποκείμενο και άρα εν τοις πράγμασιν κοινωνικό μετασχηματισμό, διαφορετικά θα συνεχίσει να δίνει μάχες οπισθοφυλακής. Επ' αυτού, ο Ζακ Λαϊντί, επσημαινώντας προκλητικά ότι είναι η παγκοσμιοποίηση που ενσάρκωνει σήμερα τη ρήξη, τον πραγματικό «κοινωνικό μετασχηματισμό», θα διατυπώσει την πλέον προωθημένη θέση στον χώρο του γαλλικού σοσιαλισμού υποστηρίζοντας: «Στις σύγχρονες και υπερ-εξατομικευμένες κοινωνίες η σχέση με την πολιτική κατασκευάζεται μέσα από τις ατομικά βιωμένες εμπειρίες. Μόνο μέσα από ό,τι αυτά τα άτομα βιώνουν υποκειμενικά, αναπαριστούν τον κόσμο στον οποίο ζουν. Συνεπώς, τα άτομα δεν κατανοούν και δεν κρίνουν την πολιτική μέσα από τις θεωρητικές και αφηρημένες φιλοδοξίες των πολιτικών κομμάτων, αλλά από την ικανότητα των κομμάτων να εισχωρήσουν στα βιώματά τους για να καλύτερεύσουν το περιεχόμενό τους ή για να εμπλουτίσουν το νόημά τους. Αυτοί οι βιόκοσμοι είναι όλο και περισσότεροι, γιατί τα άτομα είναι προσαρτημένα σε έναν αυξανόμενο αριθμό δικτύων και καταστάσεων. Τα άτομα δεν ζουν πλέον μέσα σε έναν κοινό κόσμο, αλλά σε μια πολλαπλότητα «βιόκοσμων», των οποίων οι επαληθεύσεις είναι λειτουργικές, ενδοκοινωνικές και ατομικές. Με τρόπο ώστε το ανήκειν σε έναν βιόκοσμο να μην μπορεί να δώσει το κλειδί για να καταλάβουμε την ένταξή σε άλλους βιόκοσμους». Η νέα μετανεωτερική αλήθεια, στην οποία πρέπει να προσπλυτιστούν οι σοσιαλιστές, έχει εκτοξευθεί: δεν υπάρχει πλέον «κοινός κόσμος», δεν υπάρχει «κοινή» κοινωνία, αλλά ένα πλήθος «βιόκοσμων». Ή, όπως θα

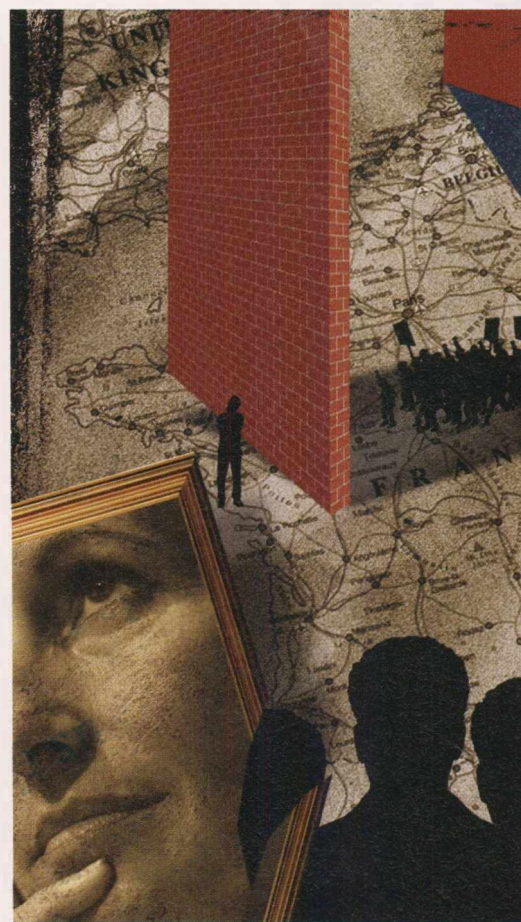
ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛ. 20

παρατηρήσει χαρακτηριστικά ο Ντ. Στρος-Καν, αυτό που πραγματικά υπάρχει είναι η «κοινωνία των ατόμων», μέσα σε μια «Γαλλία διασπασμένη σε χίλια σύμπα-ντα». Τα άτομα αποφασίζουν κυρίαρχα, δεν υπόκεινται σε αδήριτες συλλογικές δεσμεύσεις, όπως αυτές που στη διάρκεια της βιομηχανικής εποχής τα «φυλάκιζαν» μέσα σε ταξικές ιδιαιτερότητες και σε κυρίαρχα πολιτικά υποκείμενα. Το νέο κοινωνικό όραμα για τους σοσιαλιστές πρέπει, συνεπώς, να είναι η «χειραφέτηση», όπως θα δηλώσει ο Ζ.-Κ. Καμπαντελίσ, προφανώς στην ατομικιστική της εκδοχή, αφού, σύμφωνα με τον Ντ. Στρος-Καν αυτή τη φορά, η ανάγνωση που έκαναν οι σοσιαλιστές «για την πάλη των τάξεων έχει ολοκληρωτικά ξεπεραστεί» και πλέον η κοινωνία οδηγείται στην «εξατομικευ-ση των καταστάσεων».

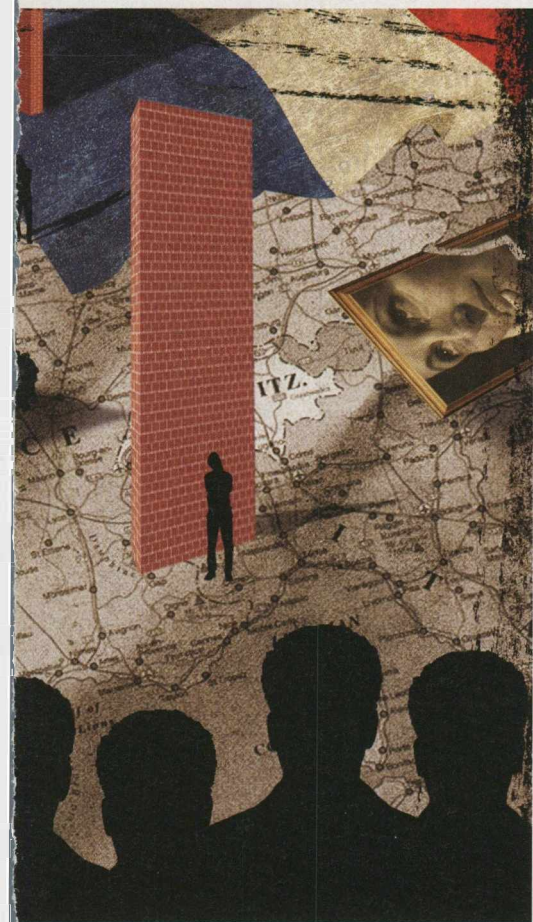
4) Αν είναι πλέον σαφές ότι οι κοινωνικές διεκδικήσεις και οι συγκρούσεις διαλύονται μέσα σε αυτήν την «αντικειμενική» ατομικοκεντρική πρόσληψη της νέας πραγματικότητας, δικαίως οι Γάλλοι σοσιαλιστές αφιέρωσαν ένα ολόκληρο «εργαστήρι» προβληματισμού και μελέτης, στο «Θερινό τους Πανεπιστήμιο», αυτού του νέου και ελπιδοφόρου κοινωνικού φαινομένου, όπως είναι ο δημοκρατικός ατομικισμός. Στο πλαίσιο αυτό, η φιλόσοφος Σαντρά Λοζιέ θα υποβάλει ότι δεν πρέπει «να αφησούμε το μονοπώλιο του ατόμου στη Δεξιά (ή την άκρα Αριστερά), αλλά να προβληματιστούμε για τη θετική μορφή του ατομικισμού», ενός ατομικισμού αρθρωμένου με «αριστερές αξίες». Η ατομικιστική προσδοκία, σύμφωνα με τη Γαλλίδα φιλόσοφο, ήταν ένα φαινόμενο που εμφανίστηκε στις προεδρικές εκλογές της περασμένης άνοιξης και κεφαλαιοποιήθηκε από την απενοχοποιημένη Δεξιά του Ν. Σαρκοζί. Μια ανανεωμένη όμως Αριστερά, η οποία προφανώς απορρίπτει τον αγοραίο «εγωιστικό ατομικισμό», οφείλει να βρίσκεται σε επαφή με τα κοινωνικά κινήματα, οι διεκδικήσεις των οποίων στηρίζονται πάνω σε ατομικιστικές-μεταυλιστικές αξίες (γυναίκες-ομοφυλόφιλοι κ.λπ.). Ένας τέτοιος ατομικισμός μπορεί να αποτελέσει ουσιαστική «κριτική του κομφορμισμού», μια «διανοητική κριτική του αναυθεντικού και στερεοτυπικού λόγου». Αλλά, για ποιον ακριβώς λόγο πρόκειται; Μα, για «την υποκειμενική και ατομική φωνή, τη διχογνωμία που επιτρέπουν να καταπολεμηθεί ο κομφορμισμός που προκαλεί η δημοκρατία». Μέσα σε τέτοια συμφραζόμενα, όπου «η ατομική φωνή διεκδικεί την πολλαπλότητα», το «ιδεώδες της πο-

λιτικής συζήτησης δεν είναι αυτό της ορθολογικής αντιπαράθεσης ή της απλής συναίνεσης, αλλά αυτό μιας πραγματικής κυκλοφορίας της ομιλίας, όπου κανένας δεν θα είναι χωρίς φωνή». Σε κάθε περίπτωση, αυτή η «φωνή», η οποία καλείται να πληρώσει το «δημοκρατικό έλλειμμα», δεν μπορεί παρά να εκφράζει μόνο «ατομικά» συμφέροντα ή συλλογικές αξίες ατομικοκεντρικά προσδιορισμένες. Τελικά, αυτοί που καλούνται να συζητήσουν και να εκφραστούν είναι όλο και περισσότερο ατομικά συμφέροντα και αξίες και όλο και λιγότερο κοινωνικά άτομα, κοινωνικές τάξεις.

5) Για τον λόγο αυτό, σύμφωνα με τους ανανεωτές, η σοσιαλδημοκρατική πολιτική οφείλει να αλλάξει, και μάλιστα ριζικά. Αν ο σοσιαλισμός είναι «ιδέα του 19ου αιώνα», όπως υποστηρίζει δηκτικά ο Μανουέλ Βαλς, υποβάλλοντας ακόμα και την ιδέα ότι το σοσιαλιστικό κόμμα πρέπει να αλλάξει όνομα (πρόταση που έσπευσε να απορρίψει ακόμα και ο παλαιόθεν εκσυγχρονιστής Μισέλ Ροκάρ), τότε δικαίως ο Ζ. Λαϊντί θα προτείνει ως επείγουσα αναγκαιότητα τον θεμελιακό επανορισμό της πολιτικής. Σε τι ακριβώς συνίσταται αυτός ο επανορισμός; Στο γεγονός, μεταξύ άλλων, ότι οι σοσιαλιστές, είτε βρίσκονται στην αντιπολίτευση είτε ασκούν κυβερνητικά καθήκοντα, είτε δηλαδή είναι εντός είτε εκτός κράτους, δεν μπορούν ούτε πρέπει να το θεωρούν ως βασικό άξονα της πολιτικής τους. Με άλλα λόγια, ο πολιτικός βολонταρισμός, είτε αυτός εκφράζεται από ένα κομματικό πρόταγμα είτε από μια κρατική παρεμβατική πολιτική, ανήκουν σε μια παρελθούσα εποχή. Γιατί, από τη μια πλευρά, «η ιδέα σύμφωνα με την οποία ένα πολιτικό κόμμα πρέπει να είναι φορέας ενός έτοιμου σχεδίου για να μετασχηματίσει την κοινωνία είναι καταδικασμένη. Διότι η πολιτική δεν μπορεί να έχει πλέον την αξίωση ότι εκπροσωπεί την κοινωνία. Η πολιτική δεν είναι πλέον το παν». Αλλά και γιατί, από την άλλη πλευρά, «το κράτος δεν μπορεί πλέον να εγγυηθεί καταστάσεις, αλλά μάλλον διαδρομές». Πρακτικά, οι δύο αυτές θέσεις σημαίνουν, αφενός, ότι το σοσιαλιστικό κόμμα δεν μπορεί να δίνει την ψευδή εικόνα στην κοινωνία ότι κατέχει όλα τα προγραμματικά μέσα προκειμένου να ανταποκριθεί στα κοινωνικά προβλήματα, και αφετέρου, ότι το κράτος δεν μπορεί να λειτουργεί στο πλαίσιο της παλιάς καθολικής κοινωνικής του αποστολής, την οποία η ομάδα των «Γράκχων» τη θεωρεί, ούτε λίγο ούτε πολύ, «τρομακτική». Το νέο κοι-

νωνικό κράτος, για το οποίο τόσο γίνεται λόγος, παίρνοντας όλες τις αναγκαίες αποστάσεις του από την παρελθούσα καθολικότητα της κοινωνικής προστασίας που αυτό ενσάρκωνε, οφείλει να αναζητεί στο εξής τη νέα του νομιμοποίηση στις εξατομικευμένες «δράσεις» του απέναντι σε αυτούς που «πραγματικά» το έχουν ανάγκη. Αυτή η έκδηλη αντι-κομματική και αντι-κρατική κατεύθυνση που λαμβάνει η νεο-σοσιαλδημοκρατική πολιτική συμπληρώνεται με την προσφυγή σε μια «ηθική της μέριμνας» έναντι του «άλλου», δηλαδή της πρωτοβουλής ατομικής και κοινωνικής ευθύνης ενώπιον των προβλημάτων που αντιμετωπίζουν όσοι βρίσκονται στην κοινωνική μεθόριο. Στο εξής, το κράτος δεν μπορεί να λειτουργεί εκ των υστέρων επανορθωτικά, όπως συνέβαινε ως σήμερα, όταν η αριστερά επανερχόμενη στην εξουσία επιχειρούσε να αναδιανείμει ένα (μικρό) μέρος του παραχθέντος πλούτου. Τέλος λοιπόν σε αυτό το κορυφαίο παλαιο-σοσιαλδημοκρατικό ταμπού, όλο το βάρος θα πρέπει να δίνεται, όχι από το κράτος, αλλά από τη σοσιαλδημοκρατική «διακυβέρνηση», στην «προληπτική» δημό-

σια δράση, ιδιαίτερα στις μεταρρυθμίσεις στον χώρο της εκπαίδευσης, της έρευνας, της υγείας και της αποκέντρωσης. Ο καθηγητής Ζεράρ Γκρανμπέρ, ανώτατο στέλεχος του Σ.Κ., θα είναι εξαιρετικά αποκαλυπτικός για τη στάση των σοσιαλιστών έναντι του κράτους γενικά: πρέπει να «εξέλθουμε από μια μανιχαϊκή αντίληψη, όπου το κράτος ενσαρκώνει τον αζεπέραστο ορίζοντα του γενικού συμφέροντος, έναντι μιας ουσιαστικά καταστροφικής αγοράς». Η, όπως το συνοψίζει ο κοινωνιολόγος Φρανσουά Εβάλνι σε μια πρόσφατη (Σεπτέμβριος 2007) συλλογική μελέτη για το νέο επιτελικό και «ενεργητικό» κοινωνικό κράτος ως διαχειριστής των κοινωνικών ρίσκων, με πρώτο το ρίσκο της ανεργίας: «Το κράτος δεν πρέπει πλέον να θεωρείται έκφραση της κοινωνίας, αλλά μάλλον αρχιτέκτονάς της». Η απενοχοποίηση/νομιμοποίηση της αγοράς, μιας αγοράς στην απογυμνωμένη της μορφή, φαίνεται να περνά μέσα από την απο-κοινωνικοποίηση του κράτους ως πάλαι ποτέ εκφραστή του γενικού συμφέροντος. Το τελευταίο ενσαρκώνεται, προφανώς, στις στοχευμένες ενεργητικές κυβερνητικές

«δράσεις», στην ατομικιστική «ηθική της μέριμνας» (κατ' άλλους της «ευθύνης»), και στην κοινωνία της πληροφορίας και της γνώσης. Εξού και το γλαφυρά διατυπωμένο δίλημμα που θέτει και απαντά ο Ζ. Λαϊντι: πρέπει να προτιμήσουμε τον Γκίντενς (προφανώς το οικείο αποσπασμα του «Τρίτου Δρόμου») για το λεγόμενο «θετικό κοινωνικό κράτος»), τον θεωρητικό του μπλερισμού, από τον Μπουρντιέ, τον κοινωνιολόγο που μελέτησε όσο ελάχιστοι τους μηχανισμούς παραγωγής της κοινωνικής διάκρισης και της κοινωνικής εξαθλίωσης.

6) Η τελευταία, αν και όχι από την άποψη της σημασίας της, καινοτομία των ανανεωτών, προερχόμενη κυρίως από τη γενιά των «σαρανιάρηδων» (που βρίσκονται κοντά στη Σ. Ρουαγιάλ) και που εκφράζεται από τον Μανουέλ Βαλς: μια ανανεωμένη σοσιαλδημοκρατία οφείλει να οδηγήσει την ιδεολογικο-πολιτική της αναγέννηση μέχρι το τέλος, επαναφέροντας στους κόλπους της τις «κλεμμένες» από τη σαρκοζική Δεξιά ιδέες της Δημοκρατικής Πολιτείας (République), του Έθνους, της Εργασίας, της Τάξης και του Νόμου, της Αυθεντίας/Εξουσίας (Autorité). Η αποκατάσταση της ιεραρχικής εξουσίας, η οποία έχει κλονισθεί από την άνοδο της (νεανικής) παραβατικότητας, την γκετοποίηση των μεταναστών και την κρίση του σχολείου, μια επικαιροποιημένη επιστροφή δηλαδή σε μια δημοκρατική ιεραρχική τάξη, θα πρέπει να συνδυάζει, από κοινού με την αναγκαία κατασταλτική της όψη, και την προληπτική της διάσταση, όπως είχαν επιχειρήσει κατά το παρελθόν οι κυβερνήσεις των σοσιαλιστών: τοπικά σύμφωνα ασφάλειας, συνοικιακή αστυνομία, αύξηση του προϋπολογισμού για την ασφάλεια κ.λπ. Για τον Μ. Βαλς, οι σοσιαλιστές δεν θα μπορούν, ποτέ, να ξανακερδίσουν «την εμπιστοσύνη των λαϊκών στρωμάτων δίνοντας συγχωροχάρτι στην παραβατικότητα, και επικαλούμενοι κοινωνικούς παράγοντες», αιτιολογώντας τη δηλαδή εμμέσως ως απόρροια της κοινωνικής εξαθλίωσης. Η αποκατάσταση του κύρους της δημόσιας τάξης και αυθεντίας/εξουσίας είναι αναγκαία ώστε να ξαναϋφανθεί ο κοινωνικός δεσμός. Μια τέτοια λειτουργία της δημόσιας τάξης, σύμφωνα με τον Βαλς, «είναι αριστερή αξία γιατί συνιστά μία από τις πρωταρχικές εγγυήσεις του “να θέλουμε να ζούμε μαζί”».

7) Βέβαια, μια τέτοια προοπτική δεν συναντά σε όλα τα σημεία της την ομοφωνία όλων των συνιστώσων του ανανεωτικού ρεύματος. Πάρα πολλοί, ίσως οι πε-

ρισσότεροι, είναι εκείνοι οι οποίοι ρητά πριμοδοτούν την έξοδο από το εθνικό πλαίσιο άσκησης της πολιτικής, επιλέγοντας μια λυτρωτική αποδέσμευση από το «μεγαλείο και την παραδειγματικότητα του έθνους». Κατ' αυτούς, η απεξάρτηση της πολιτικής από τέτοιες νοερές συλλογικότητες ισοδυναμεί με την κατανόηση της, όπως ήδη είδαμε, ως «μέσου ή εργαλείου της ατομικής πραγμάτωσης». Ετσι, μια ολιγομελής, αλλά αντιπροσωπευτική, των περισσότερων εκσυγχρονιστικών ρευμάτων ομάδα ανώτερων και ανώτατων κομματικών στελεχών (αποτελούμενη από βουλευτές, ευρωβουλευτές και αυτοδιοικητικά στελέχη) θα συνυπογράψει ένα κείμενο ιδεολογικο-πολιτικού προβληματισμού (Ιούλιος 2007), το οποίο, υπό τον τίτλο «Να οικοδομήσουμε μια νέα προοπτική στα αριστερά», θα ζητήσει, μεταξύ άλλων, την «επανεπικαιροποίηση και τον εκσυγχρονισμό» του γαλλικού μοντέλου ενσωμάτωσης των ξένων μέσα από την υιοθέτηση μιας πολιτικής που θα οδηγήσει στην «αναγνώριση των ταυτοτήτων». Θέτοντας, με τον τρόπο αυτό, σε ευθεία αμφισβήτηση το χειραφετικό καθεστώς της ουδετεροθρησκείας. Αλλά μια τέτοια σοβαρή αμφισβήτηση δεν πρέπει να κρύψει μία άλλη. Αυτήν της προνομιακής συνάρθρωσης της πολιτικής της «αναγνώρισης» με τις αντιλήψεις για το «νέο κοινωνικό κράτος». Ετσι, η φιλική προσκειμένη στον δήμαρχο της γαλλικής πρωτεύουσας Αν Ινταλγκό, στην παρέμβασή της στο «Θερινό Πανεπιστήμιο» των σοσιαλιστών, θα υποστηρίξει αποκαλυπτικά: «Το ζήτημα της θέσης του ατόμου εμφανίστηκε ως μείζον πολιτικό διακύβευμα. Σαφώς το ενσωματώνουμε εν μέρει στον τρόπο που δουλεύουμε, αλλά πρέπει να πάμε πιο πέρα. Και να διαφοροποιήσουμε τον εγωιστικό και αρνητικό ατομικισμό από τον δημοκρατικό ατομικισμό. Είναι ανάγκη να αναρωτηθούμε για τη θέση του καθενός. (...) Η μάχη που δίνουμε για την πολιτισμική ποικιλία αποτελεί μέρος αυτού του αγώνα. Στα εδάφη μας οδηγηθήκαμε να προτείνουμε δέσμες παρεμβάσεων. Είτε πρόκειται για τη διαφοροποιημένη κοινωνική βοήθεια προς κάθε κατάσταση είτε, παραδείγματος χάριν, προς κάθε παιδί, ως προς τις σχολικές του ανάγκες, πρέπει να προσφέρουμε διαφορετικά και στοχευμένα μέσα. Αυτό κάνουμε». Η ευθεία, κανονιστικού τύπου, συσχέτιση της «πολιτισμικής ποικιλίας» με τη «διαφοροποιημένη» κοινωνική αρωγή επικυρώνει, ακόμα μία φορά, τη μετανεωτερική ανάδυση του ισχνού νέου κοινωνικού κράτους των ταυτοτήτων.

Ο «αριστερός» πόλος

Απέναντι σε αυτό το κρεσέντο ανανεωτικού μεταρρυθμισμού οι αντιστάσεις είναι υπαρκτές, ωστόσο είναι και αυτές προϊόν της κρίσης που διέρχεται η σοσιαλδημοκρατία.

Για τους ανανεωτές πάντως, όσοι διαφωνούν μαζί τους, και πάνω από όλα οι Λοράν Φαμπιούς και Ανρί Εμανουελί, δεν είναι παρά οι παρωχημένοι εκπρόσωποι ενός παλαιο-σοσιαλισμού, ενός αρχαϊκού κρατικού συγκεντρωτισμού, ενός αντιπαραγωγικού κοινωνικού και φορολογικού παρεμβατισμού, μιας άνευ όρων υπεράσπισης των κεκτημένων.

Η πραγματικότητα βέβαια είναι μάλλον διαφορετική. Διαφορετική, πριν από όλα, είναι η ανάγνωση που κάνει ο Λ. Φαμπιούς για την κοινωνικο-οικονομική κατάσταση της Γαλλίας σε συνδυασμό με τις πολιτικές θέσεις και τις εκλογικές επιδόσεις των σοσιαλιστών. Για τον πρώην πρωθυπουργό, η γαλλική κοινωνία δεν έγινε «δεξιά» ψηφίζοντας τον Ν. Σαρκοζί για πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Οι αιτίες της νίκης του Σαρκοζί θα έπρεπε να αναζητηθούν στο γεγονός ότι το Σ.Κ. επέλεξε να ασχολείται με κοινωνικά, προσωπικά και ηθικά ζητήματα, κατά προτεραιότητα δηλαδή με μετα-υλιστικά ζητήματα «δικαιωμάτων» των μειονοτήτων κ.λπ., αφήνοντας έτσι το γόνιμο έδαφος του κοινωνικού και της οικονομίας στη Δεξιά. Το βασικό πρόβλημα, θα επισημάνει ο Φαμπιούς, είναι η «ανάκτηση της λαϊκής μας βάσης», ιδιαίτερα εκείνου του ακροατηρίου «στις βιομηχανικές περιοχές που πλήττεται σκληρά από την παγκοσμιοποίηση». Μια τέτοια κατεύθυνση δεν μπορεί παρά να περνά μέσα από την ενίσχυ-

ση του εξισωτικού προσώπου του κόμματος, πράγμα που σημαίνει ότι το πρόγραμμα και η πολιτική των σοσιαλιστών πρέπει να επικεντρώνει το ενδιαφέρον της σε περισσότερη κοινωνική «αλληλεγγύη», με δημόσιες επενδύσεις στην υγεία, την εκπαίδευση, την κατοικία και τις μεταφορές, και σε περισσότερη «προστασία». Μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο, ο αγώνας κατά του κοινωνικού και περιβαλλοντικού ντάμπινγκ και η ποινικοποίηση των σαρκοβόρων επιχειρήσεων πρέπει να γίνουν τα νέα προοδευτικά συνθήματα, από κοινού με την υπεράσπιση του γαλλικού μοντέλου αφομοίωσης των μεταναστών, σε πλήρη αντίθεση με κάθε επιχείρηση υιοθέτησης μιας πολιτικής των ταυτοτήτων. Το πραγματικό πολιτικό δίλημμα, θα επισημάνει ο Λ. Φαμπιούς, δεν είναι η απατηλή επιλογή ανάμεσα στον αρχαϊσμό και στον φιλελευθερισμό, γιατί, από πολλές απόψεις, είναι ο φιλελευθερισμός που είναι αρχαϊκός. Γι' αυτό και το σοσιαλιστικό κόμμα θα πρέπει να «καλύπτει έναν ιδεολογικό και εκλογικό

Λαός/ έθνος ή ατομικιστικές/ κοσμοπολίτικες μεσαίες και ανώτερες τάξεις;

Είναι αλήθεια, ύστερα από όλα αυτά, ότι ο «αριστερός» πόλος υπερασπίζεται κρίσιμες όψεις του παραδοσιακού σοσιαλδημοκρατικού συμβολαίου (την κρατική προστασία των αδυνάτων); Αυτό που σίγουρα είναι αλήθεια,

είναι ότι ο πόλος αυτός διστάζει να εκθειάσει μια ατομικιστική ανάγνωση της γαλλικής κοινωνίας και να δει στο φαινόμενο του λεγόμενου δημοκρατικού ατομικισμού το όραμα της νέας χειραφέτησης.

Ερμάνει στη «συλλογική» κατανόηση των κοινωνικών και πολιτικών συμπεριφορών, και αυτή η οπτική του μοιάζει να επιβεβαιώνεται από την ίδια την εμπειρική πραγματικότητα.

Ο πολιτολόγος Ρερί Λεφέμπρ (καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Πανεπιστήμιο της Ρεμ), προσκεκλημένος στο «Θερι-

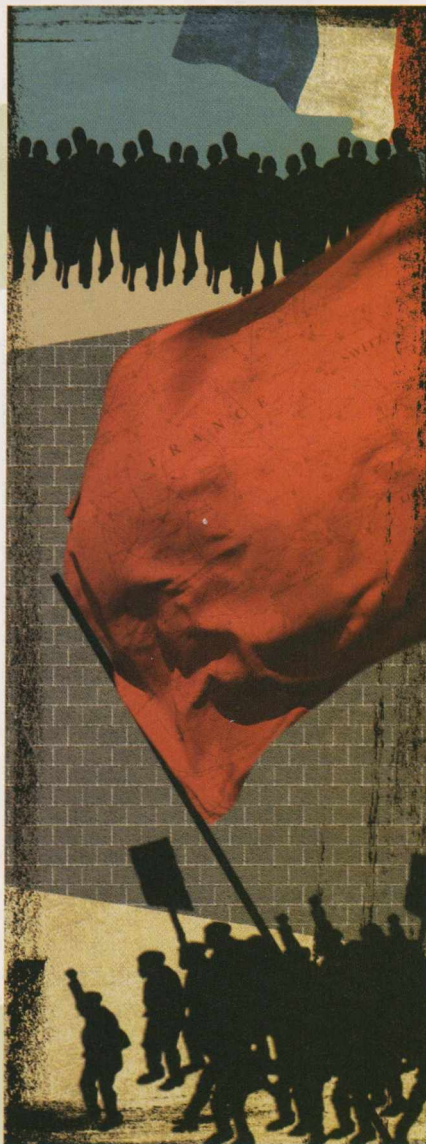
νό Πανεπιστήμιο» των σοσιαλιστών για να αναλύσει τα εκλογικά αποτελέσματα των προεδρικών εκλογών της περασμένης άνοιξης, θα είναι ιδιαίτερα σαφής επ' αυτού: «Η ένταξη σε μια κοινωνική τάξη παραμένει ένα κατάλληλο εργαλείο» για την κατανόηση των εκλογικών συμπεριφορών. Με άλλα λόγια, ό,τι και αν ψηφίζουν οι

πολίτες, το κάνουν «ταξικά», παρά «ατομικιστικά».

Σε ένα τέτοιο ερμηνευτικό πλαίσιο, θα μπορούσε κανείς βάσιμα να υποθέσει ότι οι οποίες αξιακές ερμηνείες της ψήφου παραμένουν δευτερεύουσες. Οτι, δηλαδή, το περιεχόμενο της ψήφου είναι λιγότερο αξιακό (π.χ. υπέρ ή κατά της «ανοιχτής κοινωνίας» κ.λπ.) και περισσότερο ταξικό. Οτι τα κοινωνικά συμφέροντα συνεχίζουν να προσδιορίζουν τις πολιτικές επιλογές. Και ότι η εμφανής, υποβαθμισμένη από τον ατομικισμό, κοινωνική διαφοροποίηση, πέρα από μια φαντασιακή εν πολλοίς ανιούσα κινητικότητα που υποβάλλει ως νέα πραγματικότητα, πρακτικά ακυρώνεται τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια από μια κατιούσα κοινωνική κινητικότητα. Από μια ολο και μαζικότερη κοινωνική κάθοδο η οποία, πλήττοντας τις λαϊκές και τις μικροαστικές τάξεις, εκβάλλει και σε παραδοξους, εκ πρώτης τουλάχιστον όψεως, αξιακούς αστερισμούς. Ετσι, σε μια πρόσφατη έρευνα (Σεπτέμβριος 2007) που δημοσιεύτηκε στη «Λιμπερασιόν», ο πολιτολόγος

χώρο πολύ μεγαλύτερο από ό,τι σήμερα, από τους αντι-φιλελευθέρους μέχρι την Κεντρο-αριστερά. Οι συμμαχίες με τους κομμουνιστές, τους ριζοσπάστες, τους πράσινους, τους προοδευτικούς πρέπει να γίνονται στη βάση του σοσιαλιστικού προτάγματος και όχι την τελευταία στιγμή. Η κομματική στρατολόγηση πρέπει να είναι διαφοροποιημένη, η (ε-σω-)κομματική λειτουργία λιγότερο "προσποιημένη", η αντιπαράθεση ιδεών να παρακινείται περισσότερο».

Από την πλευρά του, ο Ανρί Εμανουελί, ο οποίος εδώ και αρκετά χρόνια ηγείται του ιδεολογικού ρεύματος «Νέο Σοσιαλιστικό Κόμμα», θα αρνηθεί την κατηγορία ότι οι σοσιαλιστές δεν έχουν αποδεχθεί την οικονομία της αγοράς. Υποστηρίζοντας με χαρακτηριστικό τρόπο ότι την υιοθετήσαμε την «Παρασκευή 23 Μαρτίου του 1983, στις 11 το πρωί», δηλαδή στη διάρκεια της πρώτης περιόδου της προεδρίας του Φρανσουά Μπερράν, ο Α. Εμανουελί θα δει σε αυτή την ψευδή κατηγορία που εκτοξεύεται κατά του Σ.Κ.

μία «ιδεολογική επίθεση», με στόχο το κόμμα να εγκαταλείψει τα «ιδανικά της ρύθμισης και της αναδιανομής». Ένα τέτοιο πλαίσιο ισχυρής δημόσιας ρύθμισης θα υποστηρίξει και ο σημαντικός οικονομολόγος Λιέμ Οάνγκ-Νοκ, που ανήκει στο ίδιο ρεύμα με τον Εμανουελί, επιχειρώντας ταυτόχρονα να καταρρίψει τον μύθο της «ελεύθερης αγοράς»: λέγεται, θα προσθέσει χαρακτηριστικά, ότι «το Σ.Κ. "υπερασπίζεται τη σχεδιασμένη οικονομία"». Ένας τέτοιος ισχυρισμός έχει στόχο να συσκοτίσει το γεγονός ότι υπάρχει σχεδιοποίηση και μέσα στον καπιταλισμό και καπιταλισμός μέσα στο "κοινωνικό"». Και ο Νοκ θα φέρει το παράδειγμα των αμερικανικών επιχειρήσεων, των οποίων η «οικονομική πορεία είναι εξαιρετικά σχεδιασμένη και οργανωμένη». Αντίθετα, θα συμπληρώσει, «μπορούμε να πούμε ότι οι επιχειρήσεις στη σοβιετική εποχή (κυρίως στην πρώην Γιουγκοσλαβία) διοικούσαν με υπερ-φιλελεύθερο τρόπο. Ο σχεδιασμός και η αγορά είναι ρυθμιστικά όργανα».

Φρανσουά Μικέ-Μαρτί (διευθυντής πολιτικών μελετών του ινστιτούτου δημοσκοπήσεων LH2) θα διαγνώσει την προοδευτική αύξηση του ποσοστού μιας «φιλελευθερο-αυταρχικής οικογένειας» στον χώρο της σοσιαλιστικής Αριστεράς, εκείνης δηλαδή της ομάδας των ψηφοφόρων οι οποίοι σε επίπεδο αξιών υιοθετούν μια σειρά από «αντιφατικές» μεταξύ τους στάσεις. Η ομάδα αυτή, αποτελούμενη στην πλειονότητά της από εργάτες, ιδιωτικούς υπαλλήλους και μισθωτούς του ιδιωτικού τομέα, εμφανίζεται σε μεγάλο βαθμό να δυσφορεί για τη θέση της στην κοινωνία, κρίνοντας, επιπλέον ότι η «κοινωνία πάει από το κακό στο χειρότερο». Αποδέχεται τον φιλελευθερισμό ως οικονομικό σύστημα, είναι υπέρ των φορολογικών ελαφρύνσεων, της μείωσης των δημοσίων δαπανών και της αύξησης της παραγωγικότητας στον δημόσιο τομέα, προκρίνοντας ως πάρα πολύ σημαντικά προβλήματα αυτά της ασφάλειας και της μετανάστευσης. Η οικογένεια αυτή, που σε ποσοστό 56% ψήφισε τη Σ. Ρουαγιάλ στον πρώτο γύρο των προεδρικών ε-

κλογών, αποτελεί το 35% του εκλογικού ακροατηρίου του Σ.Κ., έναντι 26% της σοσιαλ-φιλελεύθερης, 24% της κρατικιστικής και 15% της αντι-φιλελεύθερης.

Μία λίγο παλαιότερη έρευνα, τον Ιούνιο του 2006 (του ίδιου ερευνητικού ινστιτούτου, υπό τη διεύθυνση πάντα του Φρ. Μ.-Μαρτί), δείχνοντας το ποσοστό της φιλελευθερο-αυταρχικής οικογένειας να κινείται στο 30%, συμπλήρωνε τα ποιοτικά της χαρακτηριστικά ως εξής: η ομάδα αυτή θεωρεί νομιμοποιημένη την προσφυγή ακόμα και σε βίαιες ενέργειες προκειμένου να υπερασπίσει τις ιδέες της, εκτιμά ότι η επισημονική πρόοδος έχει μάλλον αρνητικά αποτελέσματα, αδιαφορεί παντελώς για τις διεθνιστικές/ετεροπαγκοσμιοποιητικές ιδέες και, στην πλειοψηφία της, σε πολιτικό επίπεδο, στις προεδρικές εκλογές του 2002 κατευθύνθηκε προς τον Ζ.-Μ. Λεπέν και τον Ζ. Σιράκ, ενώ στο δημοψήφισμα για την επικύρωση της ευρωπαϊκής συνταγματικής συνθήκης στήριξε το «όχι».

Δύο νομίζουμε συμπεράσματα μπορούν να εξαχθούν αβίαστα από την ανωτέρω πε-

ριγραφή. Το πρώτο, ότι αυτή η οικογένεια μοιάζει να αποφασίζει σχεδόν αποκλειστικά με βάση τα συμφέροντά της, όπως αυτή τα κατανοεί, και όχι τις αξίες της. Η εκ μέρους της αποδοχή του φιλελευθερισμού ως οικονομικού συστήματος είναι πολύ περισσότερο πραγματιστική, και λιγότερο αξιακή. Το δεύτερο συμπέρασμα: παρά τον εμφανή αντι-κρατισμό της, παρά δηλαδή την περισσότερο ή λιγότερο έκδηλη μνησικακία της για το κράτος και τους λειτουργούς/υπαλλήλους του και τα «προνομία τους», αυτή η «σοσιαλιστική οικογένεια» φαίνεται να αγκιστρώνεται «αξιακά» σε ζητήματα ασφάλειας που έχουν σχέση με τη μετανάστευση. Δηλαδή σε προβλήματα που μόνον ένα εθνικό κράτος μπορεί να ρυθμίσει. Και είναι μέσα σε ένα τέτοιο πλαίσιο, σύμφωνα με τον Φρ. Μ.-Μαρτί, που αυτή η οικογένεια πριμοδότησε κατά πλειοψηφία τη Σ. Ρουαγιάλ, δελγόμενη από το σύνθημα της τελευταίας για «δικαίωτάξην», για σωφρονισμό των παραβατικών νέων των προαστίων κ.λπ.

ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΣΤΗ ΣΕΛ. 24

Αλλά ένα ανάλογο πνεύμα ρεαλισμού διακατέχει και το σύνολο των λαϊκών τάξεων, μέρος των οποίων μπορεί προφανώς να αποτελεί και ένα τμήμα τουλάχιστον της φιλελευθερο-αυταρχικής οικογένειας. Μια σχετικά πρόσφατη σπουδαία κοινωνιολογική έρευνα (Απρίλιος 2006) των κοινωνιολόγων Φίλιπ Γκιμπέρ και Αλέν Μερζιέ, με τον εξαιρετικά εύγλωτο τίτλο «Ο κοινωνικός καθελκυστήρας. Έρευνα για τις λαϊκές τάξεις» (μία έρευνα η οποία θεωρήθηκε από πολλούς το «αποκαλυπτικό γεγονός» που επιπράσσει τις στρατηγικές όλων των υποψηφίων στις προεδρικές εκλογές του 2007), συνοψίζει με αποκαλυπτική ενάργεια τα χαρακτηριστικά των λαϊκών τάξεων στα ακόλουθα σημεία: Α) Ουσιαστική ανυπαρξία αντιδημοκρατικών τάσεων στους κόλπους τους. Η ύπαρξη σκληρής, ακόμα και οργισμένης κριτικής προς το κράτος, την πολιτική και τους πολιτικούς δεν οδηγεί στην αμφισβήτηση της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας. Β) Η κοινωνική κρίση αποδίδεται στην κρίση του κράτους, που έπαψε πλέον να προστατεύει τους αδυνάτους, και δεν οδηγεί στην εκ μέρους τους υιοθέτηση ενός σκληρά δομημένου εθνικιστικού λόγου. Γ) Αλλά αυτή η καταγγελία/ υπεράσπιση του κράτους δεν τις οδηγεί στον κρατισμό, στην αναπόληση της εποχής των εθνικοποιήσεων, στη διευθυνόμενη οικονομία κ.λπ, ούτε και σε έναν περισσότερο ή λιγότερο ιδεολογικό αντιφιλελευθερισμό. Η στάση τους διαπνέεται από «πραγματισμό», αποδέχονται την οικονομία της αγοράς. Δ) Στην πλειονότητά τους δεν είναι ρατσιστικές, αν και τα ξενόφοβα αιτήματα είναι αρκετά διαδεδομένα. Οι απορριπτικές τους στάσεις κατευθύνονται σε μεγάλο βαθμό στις «υπερβολές» και στις «καταχρήσεις» που εμπειρικά παρατηρούν στο περιβάλλον τους. Ε) Πιστεύουν βαθιά στην ισότητα και την κοινωνική δικαιοσύνη, απορρίπτουν τα μέτρα κοινωνικής αρωγής ως «ελεημοσύνη». ΣΤ) Δεν θέτουν σε αμφισβήτηση, σε καμία περίπτωση, τις ατομικές ελευθερίες, αλλά τις εκλαμβάνουν ως υπαρκτές δυνατότητες ο καθένας να σχεδιάζει και να κατασκευάζει τη δική του ζωή. Συμπερασματικά, για τις λαϊκές τάξεις το εδραίο «πλαίσιο αναφοράς» είναι ρεπουμπλικανικό, αναζητώντας την

ατομική πραγμάτωση μέσα από τη διασφάλιση των δημοκρατικών συλλογικοτήτων. Ακόμα και όταν ψηφίζουν ακροδεξιά, η ψήφος τους, στο συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος της, δεν είναι ιδεολογική, εκτός από ένα τμήμα του λεπενικού ακροατηρίου. Το πρόβλημα των λαϊκών τάξεων με το ρεπουμπλικανικό «τους» κράτος είναι ότι αυτό συμπεριφέρεται αντι-ρεπουμπλικανικά, ότι δεν υλοποιεί τις καταστατικές του δεσμεύσεις, τα ιδανικά της ελευθερίας-ισότητας-αδελφότητας.

Οι έρευνες αυτές έρχονται να απαντήσουν με αποκαλυπτικό τρόπο στη βαθύτερη ιδεολογικοποιημένη πίστη των ανανεωτών-εκσυγχρονιστών του γαλλικού σοσιαλισμού, μια σοσιαλ-φιλελευθερή πίστη που υποτείνει θεμελιακά τις εγκλήσεις τους για «αναθεμελίωση» του Σ.Κ. Οι λαϊκές και μικροαστικές τάξεις, στην πλειονότητά τους, δεν είναι αντιδραστικές και παρωχημένες, δεν είναι κοινωνικά «βαρίδια», διακατεχόμενες από κάποιου είδους «δομική απαισιοδοξία», όπως πιστεύουν οι κάθε είδους εκσυγχρονιστές. Και ότι, επομένως, θα πρέπει να «συρθούν» προς τα εμπρός από τα μεσαία κοσμοπολιτικά κοινωνικά στρώματα προς τη «νέα εποχή». Ακόμα και υπό το καθεστώς της ορατής κοινωνικής πτώσης τους, αυτές οι τάξεις παραμένουν ρεαλιστικές, πλήρως προσαρμοσμένες στην «αγορά», δεσμευμένες όμως σε έναν πραγματιστικό προοδευτισμό, προσηλωμένες δηλαδή στα νωτερικά ιδανικά της ελευθερίας και της ισότητας, όπως αυτά οφείλουν να εκφράζονται από ένα δημοκρατικά νομιμοποιημένο εθνικό κράτος, το ρεπουμπλικανικό. Αντιθέτως, είναι ο σοσιαλ-φιλελευθερός μύθος που φαίνεται να αρνείται αυτήν την πραγματικότητα και να την αντικαθιστά με τη νεο-πραγματικότητα του «ατομισμού» και τις χαρούμενες ψευδο-εγκλήσεις της πλανητικής «προοδευτικής διακυβέρνησης». Μύθοι οι οποίοι τροφοδοτούν όλα τα απατηλά πολιτικά σενάρια της σύγκλισης με το «κέντρο», και απειλούν να στραγγίσουν τη σοσιαλδημοκρατία από κάθε κοινωνική ζωτικότητα.

* Ο Ανδρέας Πανταζόπουλος είναι επίκουρος καθηγητής Πολιτικής Επιστήμης στο Τμήμα Πολιτικών Επιστημών του ΑΠΘ

Μια προσπάθεια μετάφραση και

το τεύχος 457 της «Βιβλιοθήκης» (15.06.2007) δημοσιεύσατε με τίτλο «Ο καθηγητής και τα λεγκουμινώδη» μια υβριστική συκοφαντική βιβλιοκρισία του κ. Στάντη Αποστολίδη για τη μετάφραση που έκανα του βιβλίου του L. Migeotte, «Η Οικονομία των Ελληνικών Πόλεων» (Παρίσι, 2002).

Το ήμιοι και πλέον της κριτικής του το αφιερώνει στο να κατακεραυνώσει το βιβλίο του L. Migeotte, ομότιμου καθηγητή της Αρχαίας Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο του Laval και διευθυντή Σπουδών στην περίφημη Ecole Pratique des Hautes Etudes των Παρισίων, συγγραφέα δύο ονομαστών μονογραφιών για τα δημόσια οικονομικά των αρχαίων ελληνικών πόλεων και πολλών μελετών που εξετάζουν ποικίλες πλευρές της οικονομικής ιστορίας της αρχαίας Ελλάδας, από το εμπόριο μέχρι τη φορολογία και από τα δημόσια έργα μέχρι τις παρεμβάσεις των πόλεων στην οικονομική δραστηριότητα.

Το εξαιρετικό βιβλίο που μετέφρασα, γραμμένο από μια αυθεντία στον χώρο της αρχαίας οικονομίας, είχε ήδη μεταφραστεί το 2003 στα ιταλικά από μια άλλη αυθεντία στην αρχαία οικονομία, τον U. Fantasia, καθηγητή της Αρχαίας Ιστορίας στο Πανεπιστήμιο της Πάρμας και συγγραφέα σημαντικών μελετών για την ελληνική ιστορία, επιγραφική και ιστοριογραφία, οικονομική και κοινωνική ιστορία. Ο L. Migeotte εξηγεί με σαφήνεια τα όρια που του είχαν τεθεί για ένα συνοπτικό εγχειρίδιο προορισμένο πριν απ' όλα για τους φοιτητές των Πανεπιστημίων. Ετσι έγραψε ένα θαυμάσιο βιβλίο, όπου μέσα σε 200 σελίδες παρουσιάζει κατά τρόπο περιεκτικό και σαφή την οικονομική ιστορία των περίπου 1.500 ελληνικών πόλεων επί μία χιλιετία. Διαστρέφοντας τις προλογικές εξηγήσεις του συγγραφέα, ο κ. Αποστολίδης κάνει άκαιρη επίδειξη γνώσεων και μεθοδολογίας εκ του ασφαλούς, αφού απευθύνεται σε αδαείς από τις στήλες ενός εκκλαϊευτικού περιοδικού.

Ο κ. Αποστολίδης βρίσκει ότι η μετάφρασή μου «είναι τόσο κατωμένη με τα ποδια, με τόσα χονδρά λάθη και ανελληνιστά, ώστε μετά bias καταλαβαίνει κανείς τα γραφόμενα», κ.λπ. κ.λπ. Παραβλέποντας τα ωραία ελληνικά του κριτή μου («ανελληνιστά» είναι τα λάθη μου ή η μετάφραση είναι κατωμένη «ανελληνιστά;») δεν νομίζω ότι δικαιολογούνται αυτοί οι μειωτικοί αφορισμοί, έστω κι αν ορισμένες φράσεις θα μπορούσαν ίσως να αποδοθούν διαφορετικά, και αυτό ισχύει για κάθε μετάφραση. Προσπάθησα η μετάφρασή μου να είναι όσο γίνεται πιο ακριβής και η γλώσσα σιρωτή. Η φράση που αναφέρεται στη σελ. 24 δεν είναι τραγέλαφος, αλλά ακριβής μετάφραση του γαλλικού κειμένου. Στη σελ. 26 γίνεται λόγος για σφήνες, γιατί έτσι μεταφράζεται η λέξη coins, και όχι μπρες, αφού ο συγγραφέας δεν χρησιμοποιεί τη λέξη matrices, ο κ. Αποστολίδης για το γεγονός» δεν «ξεσκεπάζει τη βαθύτατη άγνοια ορολογίας εκ μέρους του μεταφραστή». Ως γνωστόν, η λέξη coin προέρχεται από το λατινικό cuneus που σημαίνει σφήν. Στην αρχαία νομισματοκοπία χρησιμοποιούσαν τον άνω και κάτω σφήνα που απέλγαν σε εγγλυφές παραστάσεις, δηλαδή αντίστοιχα την κάτω και άνω σφραγίδα ή μήτρα.

Λάθος συμμετάφραση
θα είχε και αυτό σε λάθος
αποτίμηση του εγχειρίδιου
Σήμερα δυ δίνουν ορα α στα
ωσο δε βάζει καύσου το
από το να έχει σουλάκι